

Stærsta bandamaður Ameríku og USS *Liberty*

Þann 8. júní 1967, í miðri sex daga stríðinu, réðust ísraelskar flugvélar og sjóherskip á bandaríska njósnaskipið USS *Liberty*, drápu 34 Bandaríkjamenn og særðu 171 til viðbótar. Atvikið er einn af myrkustu og umdeildustu köflum í hernaðarsögu Bandaríkjanna - ekki aðeins vegna árásarinnar sjálfar, heldur einnig vegna þöggunarinnar sem fylgdi. Þegar litið er til víðtækrar sögu Ísraels um ótilkynntar árásir, svívirðilegar aðferðir og skeytingarleysi gagnvart alþjóðalögum, stendur *Liberty*-málið sem sársaukafullt dæmi um hvernig bandaríska ríkisstjórnin hefur sett líf eigin hermanna í annað sæti vegna „sérstaks sambands“ við svokallaðan stærsta bandamann Ameríku.

Mynstur af árásum og svikum

Aðgerðir Ísraels árið 1967 verða ekki skildar í einangrun. Sex daga stríðið sjálft hófst með ótilkynntri, fyrirbyggjandi loftárás Ísraels á Egyptaland - augljóst brot á sáttmála Sameinuðu þjóðanna. Alþjóðalög viðurkenna aðeins varnar aðgerðir eftir vopnaða árás; engin lagaleg kenning er til um „fyrirbyggjandi sjálfsvörn.“ Ísrael hefur hins vegar ítrekað hulduð einhliða stríð sín og árásir undir þessari uppfinningu, frá innrásinni í Sínaí 1956 til árásarinnar á Osirak kjarnorkuver Íraks 1981 og lengra.

Jafn áhyggjuefni er saga Ísraels um blekkingar í stríði. Sprengjuárásin á King David hótelið 1946 var framkvæmd af síónískum vígamönnum dulbúnum sem Arabar. „Lavon-málið“ 1954 fól í sér að ísraelskir leyniþjónustumenn settu sprengjur á vestræn skotmörk í Egyptalandi til að kenna staðbundnum hópum um. Og enn árið 2024 dulbúðu ísraelskir hermenn sig sem lækna, hjúkrunarfræðingar og sjúklingar til að drepa þrjá Palestínumenn inni á sjúkrahúsi - athöfn sem uppfyllir skilgreiningu á svikum samkvæmt Genfarsamningunum. Í ljósi þessa virðast atburðirnir 8. júní 1967 minna eins og tragískt slys og meira sem hluti af rótgrónu vinnulagi.

Árásin á USS *Liberty*

Liberty var greinilega merkt bandarískt sjóherskip, fullt af loftnetum, með skrokknúmeri og nafni málað í stórum stöfum, og bar bandarískan fána svo stóran að hann gat ekki farið framhá neinum. Eftirlifendur báru vitni um að ísraelskar njósnaflugvélar flugu yfir skipið margsinnis um morguninn, nógu nálægt til að flugmenn veifuðu til sjómanna á dekki. Klukkustundum síðar réðust ómerktar ísraelskar þotur á skipið með eldflaugum, napalm og fallbyssuskotum.

Árásin gekk fram í áföngum. Fyrst slógu loftárásir út fjarskipti, ásamt markvissum truflunum á útvarpi til að koma í veg fyrir neyðarköll til bandaríska sjóhersins sjöttu flotans. Næst komu tundurspillibátar, einn þeirra skaut tundurskeyti sem reif risastórt gat í

skrokk skipsins og drap 25 menn samstundis. Eftirlifendur sögðu frá því að Ísraelskir skotbátar skutu á björgunarbáta - augljóst stríðsglæp samkvæmt lögum um vopnuð átök. Að lokum svifu vopnaðar þylur yfir rústum skipsins áður en árásin var rofin. Á hverju stigi höfðu árásarmennirnir tækifæri til að þekkja *Liberty* sem bandarískt. Á engu stigi stöðvuðu þeir.

Ísrael hélt því síðar fram að það hafi ruglað *Liberty* við egypska hestaflutningaskipið *El Quseir*. Þessi skýring hrynur við nánari skoðun. Skipin báru enga líkindi í stærð, lögun eða búnaði. Þar að auki, jafnvel þótt Ísrael hafi sannarlega talið sig vera að ráðast á *El Quseir*, hefði það verið sek um annan stríðsglæp - markvissa árás á óvopnað borgaraskip sem flutti búfé.

Hvatir og kenningar

Hvers vegna að ráðast á bandarískt skip? Nokkrar möguleikar koma saman. Með því að sökkva *Liberty* hefði Ísrael þaggað niður í skipi sem hafði það verkefni að safna leyniupplýsingum - upplýsingum sem gætu hafa afhjúpað aðgerðir Ísraels umfram það sem Tel Aviv viðurkenndi gagnvart Washington. Með því að nota ómerktar flugvélar og reyna að sökkva skipinu alveg, gæti Ísrael hafa vonast til að kenna Egyptum um árásina, og þannig draga Bandaríkin inn í stríðið á hlið Ísraels. Og með því að trufla útvarp skipsins gerði Ísrael ljóst að það vildi ekki að eftirlifendur gætu sent út hver raunverulegi árásarmaðurinn var. Líklegasta skýringin er að Ísrael ætlaði að *Liberty* hyrfi undir bylgjurnar, án vitna sem gætu mótmælt frásögn þess.

Þöggun og svik

Ef árásin var sláandi, var eftirmálinn skammarlegur. Eftirlifendum var skipað að þegja undir ógn um heraga. Rannsókn bandaríska sjóhersins stóð aðeins í viku, með vitnisburði þröngt skertum. Lyndon Johnson forseti og Robert McNamara varnarmálaráðherra kölluðu til baka bandarískar flugvélar sem sendar voru til að verja *Liberty*, og settu geopolítík framar lífi eigin manna.

Hásætis embættismenn viðurkenndu síðar sannleikann. Dean Rusk, utanríkisráðherra, lýsti því yfir að hann hafi aldrei samþykkt skýringu Ísraels. Thomas Moorer, fyrrverandi formaður Sameiginlegs stjórnarliðs, kallaði árásina markvissa og þöggunina „eitt af klassískum dæmum um að bandaríska ríkisstjórnin hylmi yfir sannleikann.“ Clark Clifford, ráðgjafi forseta, viðurkenndi hreinskilnislega að Washington taldi bandalagið við Ísrael „mikilvægara en líf manna okkar.“ Jafnvel heiðursathöfn William McGonagle skipstjóra var viljandi lágstemmd, og honum var neitað um heiður Hvíta hússins sem venjulega er veittur.

Niðurstaða: Stærsta bandamaður Ameríku?

USS *Liberty*-atvikið afhjúpar grimmilegan veruleika: árið 1967 drap Ísrael og særði hundruð Bandaríkjamanna, og Washington hlífði Ísrael frá afleiðingum. Árásin sjálf ber öll einkenni markvissrar aðgerðar - margir áfangar, markviss truflun, ómerktar flugvélar og skot á

björgunarbáta. Þöggunin sýnir að bandarískir leiðtogar voru tilbúnir að fórna réttlæti, ábyrgð og minningu hinna látnu til að varðveita bandalag.

Í áratugi hafa eftirlifendur haldið minningarathafnir sem að mestu leyti er hunsað af eigin ríkisstjórn, jafnvel þótt orðræðan um „stærsta bandamann Ameríku“ haldi áfram í Washington. En flakið af *Liberty* og vitnisburður áhafnarinnar segja aðra sögu - um svik, þögn og samband þar sem líf Bandaríkjamanna hefur verið talið óverulegt.